

Reactieformulier

Consultatie NBA-handreiking 1153 - Frauderisicoanalyse

Consultatieperiode loopt tot en met 16 september 2024

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Instructies voor respondenten

We verzoeken u de consultatiereactie uiterlijk aan te leveren op **16 september 2024**.

Dit reactieformulier is bedoeld voor het geven van uw consultatiereactie op de concept NBA-handreiking 1153. Het gebruik van dit document zal de verzameling en analyse van consultatiereacties door de NBA vergemakkelijken.

U kunt reageren op alle vragen of alleen geselecteerde vragen. Om uw consultatiereactie zo goed mogelijk te kunnen behandelen, verzoeken we het volgende:

- Geef uw algemene reactie door middel van de 'drop-down' keuzemenu's.
- Geef de reden voor uw antwoorden bij de gedetailleerde reactie. Als u het niet eens bent met de voorstellen in de handreiking, geef dan uw specifieke redenen en specifieke suggesties aan voor het wijzigen van de handreiking.
- Benoem zo specifiek mogelijk waar uw consultatiereactie betrekking op heeft, bijvoorbeeld door te verwijzen naar specifieke paragrafen, voorbeelden of alinea's in de handreiking.
- Vermijd het invoegen van tabellen of tekstvakken in het formulier bij het geven van uw antwoorden op de consultatievragen, omdat dit de verzameling van de reacties zal bemoeilijken.
- Dien uw opmerkingen in met behulp van dit formulier, zonder een begeleidende brief of een samenvatting van uw belangrijkste punten. Benoem in plaats daarvan eventuele belangrijke punten zoveel mogelijk in uw antwoorden op de vragen.

Uw reactieformulier kunt u zenden naar: consultaties@nba.nl. De NBA vindt het belangrijk om transparant te zijn over de reacties die zij krijgt met betrekking tot voorgestelde regelgeving en toelichtingen daarop. Daarom vragen wij om bij indiening van uw reactie aan te geven of wij uw reactie wel of niet mogen publiceren op de website van de NBA.

Onderdeel A: Uw gegevens

Naam van uw organisatie (of uw naam als u een reactie indient in persoonlijke hoedanigheid)	KPMG Accountants N.V.
Naam/namen van verantwoordelijke(n) voor deze indiening (of laat leeg als dit hetzelfde is als hierboven)	F. Versteeg
Naam van contactpersoon voor deze reactie (of laat leeg als dit hetzelfde is als hierboven)	G. van de Walle-Voigt
E-mailadres van contactpersoon	vandeWalle-Voigt.Gaby@kpmg.nl

Onderdeel B: Antwoorden op de consultatievragen

Voor elke vraag, begint u met uw algemene antwoord op de vraag middels de keuzelijst. Geef uw gedetailleerde opmerkingen, indien van toepassing, daaronder bij de behorende sectie.

1. *Wat vindt u in het algemeen van de opzet en duidelijkheid van deze handreiking?*

Algemene reactie: Goed

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Met name door het opnemen van voorbeelden geeft deze handreiking praktische handvatten.

2. *Wat vindt u van het samenvattende schema in afbeelding 2 op pagina 4?*

Algemene reactie: Voldoende

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

3. *Is de toepassing van Standaard 240 en, meer specifiek, het door de accountant te volgen proces van de frauderisicoanalyse duidelijk uitgelegd?*

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

4. Verdiepende onderwerpen

a) *Is de uitwerking dat aanwezige maatregelen van interne beheersing binnen de entiteit geen positieve invloed hebben op de frauderisicoanalyse duidelijk (paragraaf 2.2)?*

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

In de eerste alinea worden tekortkomingen in de beheersingsomgeving en de interne beheersingsmaatregelen beschreven vanuit het perspectief van het identificeren van frauderisicofactoren. De uitwerking onder de bullits vindt echter plaats vanuit verschillende dimensies (wel/niet frauderisicofactor – 'IB geen rol'). Het verdient de aanbeveling de uitwerking te beschrijven vanuit dezelfde dimensie.

Als er geen tekortkomingen in de beheersingsomgeving en de interne beheersingsmaatregelen zijn weegt het ons inziens mee in de identificatie van relevante frauderisicofactoren, i.c. je komt dan minder snel toe aan het identificeren van zo'n frauderisicofactor. Dit verband sluit ook aan met de in de handreiking opgenomen voorbeeld 2 ('Retailer') zoals opgenomen op pagina 24. In het onderstaande fragment uit ISA 315, A107 lijkt meer ruimte voor professionele oordeelsvorming. "A107: *Hoewel de interne beheersingsomgeving een geschikte basis kan vormen voor het systeem van interne beheersing en kan helpen het risico op fraude te verminderen, is een geschikte interne beheersingsomgeving niet noodzakelijkerwijs een effectief afschrikmiddel tegen fraude.*" Het verdient de aanbeveling dit punt nader te duiden in de handreiking.

Naar onze mening verdient het daarom ook de voorkeur de tweede alinea op pagina 11 in deze voorgestelde nadere duiding mee te nemen.

b) Is het onderscheid in frauduleuze financiële verslaggeving en oneigenlijke toe-eigening van activa duidelijk (paragraaf 2.3)?

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Het technische onderscheid in beide vormen van fraude is duidelijk aangegeven. Wij vinden het voorbeeld van de kassa-medewerker minder gelukkig omdat die functie ook beschikking heeft over het geld. Bij verduistering is sprake als iemand rechtmatig de beschikking heeft over, in dit geval geld, en die onrechtmatig besteedt.

c) Is de toelichting op de frauderisicofactoren duidelijk (hoofdstuk 3), inclusief de toelichting op de fraudedriehoek (paragraaf 3.3)?

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Wij vinden de toelichting adequaat. Zoals aangegeven in de handreiking ervaart de accountant de rationalisatiekant van de fraudedriehoek niet eenvoudig. Dit zou eens te meer reden zijn om in deze handreiking aandacht te besteden aan 'soft controls' en de handreiking 1148 die de NBA daarover heeft uitgebracht. Dit eens te meer daar de rationalisatiekant van de fraudedriehoek in deze handreiking beperkt aan bod komt.

Mede als onderdeel van een professioneel-kritische instelling zou de accountant inzicht moeten verkrijgen in de percepties in de organisatie. M.a.w.: hoe wordt aspecten van de fraudedriehoek zoals druk en rationalisatie ervaren? Het is niet de accountant die hiervan zelfstandig een inschatting maakt maar de accountant doet onderzoek hoe dit wordt beleefd in de organisatie.

d) Is de evaluatie van frauderisicofactoren om te komen tot frauderisico's (hoofdstuk 4) duidelijk? En is de uitleg en het diagram in paragraaf 4.2 rondom het gebruik van het spectrum (waarschijnlijkheid x orde van grootte) duidelijk?

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

e) Wat vindt u van de toelichting op het veronderstelde frauderisico van doorbreking van de interne beheersing door het management (paragraaf 5.1)?

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Op een aantal plekken in de handreiking wordt een overlap tussen het veronderstelde frauderisico van doorbreking van de interne beheersing door management en de frauderisico op de

opbrengstverantwoording. Dit zou ertoe kunnen leiden dat het veronderstelde frauderisico van doorbreking van de interne beheersing door management kan leiden tot een frauderisico op (een onderdeel van) de opbrengstverantwoording. Het verdient de aanbeveling dat verband ook op te nemen in de vierde alinea onder paragraaf 5.1. Zie ook onze opmerking onder g).

f) *Wat vindt u van de toelichting op het veronderstelde frauderisico van de opbrengstverantwoording? Is de uiteenzetting van de hoofregel en de uitzondering (paragraaf 5.2) duidelijk?*

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Paragraaf 5.2.2.:

In de derde alinea wordt aandacht besteed aan diverse beweringen zoals 'de volledigheid'. Ten aanzien van 'de afgrenzing' merken wij op dat dit betrekking kan hebben op het element van 'volledigheid of juistheid'.

Paragraaf 5.2.5

In de eerste alinea wordt aangegeven dat het weerleggen van het frauderisico op de opbrengstverantwoording **als geheel** moet plaatsvinden. Het is ons niet duidelijk op basis van welke bepaling in controlestandaard deze toevoeging '**als geheel**' is gebaseerd. Voorts wordt in de handreiking aangegeven dat het inschatten van frauderisico's en de documentatie dienaangaande specifiek gemaakt moet worden per bepaalde soort opbrengst, opbrengstransactie en bewering. Ook geeft standaard 240.27 dit zo aan. Binnen de totale opbrengstverantwoording kan het frauderisico per individuele opbrengstsoort verschillen en is het op basis daarvan dient naar onze mening op dat niveau een evaluatie plaats te vinden, inclusief de evaluatie van het weerleggen van het frauderisico op de individuele opbrengstsoorten.

g) *Mist u nog andere onderwerpen waarop verdieping gewenst is? Zo ja, kunt u dit en de bijbehorende prioritering hiervan motiveren*

Algemene reactie: Ja

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Frauderisico aangaande de doorbreking van de interne beheersing door management

Het frauderisico aangaande de doorbreking van de interne beheersing door management is een risico dat alle elementen van de jaarrekening kan raken. Omdat dit als een generiek risico gezien wordt, bestaat er een risico dat dit frauderisico onvoldoende concreet wordt gemaakt. Het gevolg daarvan kan zijn dat de uit te voeren controlewerkzaamheden onvoldoende aansluiten op het frauderisico. Een oplossing daarvoor kan zijn het risico van de doorbreking van de interne beheersing door management te koppelen aan een frauderisico op beweringsniveau van de jaarrekening en dit ook als zodanig als separaat frauderisico vast te leggen in het dossier.

Wij geven u in overweging om het mogelijke verband explicieter in de handreiking naar voren te laten komen.

Soft controls

In deze handreiking wordt geen aandacht besteed aan het onderwerp 'Soft controls' (zie mede onze opmerking onder 4c). Wij vinden dit een gemiste kans. In het AFM-rapport uit 2023 ('Scherper op frauderisico's) wordt ook mede nadruk gelegd op de professioneel kritische instelling van de accountant. De soft control-aspecten bij de client (de percepties aangaande de cultuur/het gedrag) alsmede de soft-

controls-aspecten binnen het controleteam zijn belangrijke elementen die de kwaliteit van de professioneel kritisch instelling aangaande de frauderisicoanalyse kunnen verhogen.

Wij geven u in overweging het onderwerp soft controls explicieter in de handreiking naar voren te laten komen (zonder de inhoud van handreiking 1148 te herhalen).

5. Voorbeelden

a) Zijn de voorbeelden (in de paragrafen 4.3, 4.4, 5.1 en 5.3) helder en illustratief?

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

b) Kunt u aanvullende voorbeelden aanleveren die toezien op de verdiepende onderwerpen?

Algemene reactie: Nee

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Naar onze mening zijn de opgenomen voorbeelden adequaat en is er een juiste balans met de in de handreiking opgenomen guidance.

c) Kunt u voorbeelden aanleveren van hoe u uw cliënt heeft gestimuleerd een interne frauderisicoanalyse op te stellen, en hoe u deze analyse hebt gebruikt bij de uitvoering van uw eigen frauderisicoanalyse?

Algemene reactie: Ja

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

In de praktijk ligt de frauderisicoanalyse vaak impliciet besloten in het stelsel van generieke interne beheersingsmaatregelen. Voor het expliciteren van frauderisico's is het aan te bevelen in de discussies met de client daarover professionals in te schakelen met een meer ethische/forensische achtergrond waardoor er discussies kunnen ontstaan buiten 'de gebaande paden'. Het aandragen van praktijkvoorbeelden om risico's concreet te maken is van zeer toegevoegde waarde.

De door de client opgestelde frauderisicoanalyse heeft toegevoegde waarde omdat kennis onder andere van de markt, organisatie en de interne beheersing daarin geborgd is. Als gevolg daarvan kan het de kwaliteit van de frauderisicoanalyse van de accountant verhogen.

6. Zijn de vereisten ten aanzien van het documenteren van de verschillende werkstappen in het proces van de frauderisicoanalyse voldoende duidelijk?

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

7. *Recent is de NBA-handreiking 1137 (corruptie, werkzaamheden van de accountant) geactualiseerd. Hierin wordt een link gelegd naar fraude en de frauderisicoanalyse. Is de uitwerking in deze NBA-handreiking 1153 volgens u voldoende duidelijk en consistent met de NBA-handreiking 1137?*

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

8. *Heeft u nog andere adviezen en/of opmerkingen met betrekking tot de NBA-handreiking 1153?*

Algemene reactie: Ja

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Onderstaand een aantal aanvullende (redactionele) punten:

- Op pagina 5 wordt vermeld dat de handreiking niet in gaat op de vervolgstappen die nodig zijn bij aanwijzingen voor en vermoedens van fraude. Het verdient de aanbeveling ook aan te geven dat de handreiking niet in gaat om controlewerkzaamheden die uitgevoerd worden op de geïdentificeerde frauderisico's.
- In het schema op pagina 6 ('Frauderisicoanalyse') wordt aangegeven dat fraude risico's worden ingeschat **eventueel** met behulp van 'Waarschijnlijkheid x Orde van grootte'. Is de toepassing 'Waarschijnlijkheid x Orde van grootte' niet altijd van toepassing?
- Paragraaf 1.3: Het verdient de aanbeveling bij de bullits ook kort aandacht te besteden aan de het rationalisatie-aspect zoals dat ook is opgenomen in de fraudedriehoek (de andere elementen worden wel benoemd).